

EINDRAPPORT

Onderzoek naar integratiebevorderende en -belemmerende factoren op de Amsterdamse Islamitische basisschool As- Siddieq

Amsterdam, 11 december 2003

EINDRAPPORT

Uitgebracht aan: De gemeente Amsterdam en
het schoolbestuur van de Islamitische
basisschool As-Siddieq

**Onderzoek naar integratiebevorderende en -
belemmerende factoren op de Amsterdamse
Islamitische basisschool As-Siddieq**

Amsterdam, 11 december 2003

INHOUD

VOORWOORD	1
1. INLEIDING	2
1.1 Aanleiding en doelstelling	2
1.2 Onderzoeksopdracht	4
1.3 Onderzoeksaanpak	5
2. VOORGESCHIEDENIS	8
3. DE BASISCHOOL AS-SIDDIEQ	11
4. ONDERZOEKSBEVINDINGEN	12
4.1 Leerstofaanbod	12
4.2 Ontwikkeling eigen identiteit	16
4.3 Kennis van en respect voor anderen	18
4.4 Relaties met de buitenwereld	21
5. CONCLUSIES	24
6. AANBEVELINGEN	28
6.1 Ten aanzien van de school	28
6.2 Ten aanzien van de lokale overheid (centrale stad en stadsdeel)	29
6.3 Ten aanzien van Onderwijsinspectie en het ministerie van het Onderwijs	30
BIJLAGE: ONDERZOEKSFORMAT	1

VOORWOORD

Voor u ligt het rapport van de commissie die is ingesteld voor het uitvoeren van een onafhankelijk onderzoek naar de integratiebevorderende en -belemmerende factoren op de Amsterdamse Islamitische basisschool As-Siddieq. Na instelling van de commissie eind mei 2003, is de commissie direct aan de slag gegaan. De vakantieperiode betekende een tijdelijke onderbreking (twee maanden) van het werk. Na de zomervakanties heeft de commissie de gesprekken afgerond en haar bevindingen en conclusies vastgelegd in dit rapport.

De commissie heeft het onderzoek feitelijk in vier maanden uitgevoerd. Dit is mede te danken aan de bereidwilligheid van de sleutelpartijen om constructief aan het onderzoek mee te werken. De commissie spreekt haar waardering uit voor met name het schoolbestuur en de schoolleiding, die ondanks de zeer krappe voorbereidingstijd de gesprekken voor het schoolbezoek wisten te organiseren. De commissie heeft bij alle betrokkenen (bestuur, directie, leerkrachten, ouders en leerlingen) in de gesprekken een open houding ervaren.

Tot slot dankt de commissie de gesprekspartners vanuit het Stadsdeel De Baarsjes, de bijzondere basisscholen de Morgenster en Cheider en de middelbare school Hervormd Lyceum West voor hun bereidwilligheid deel te nemen aan dit onderzoek.

Saïd Bellari

Roberto Groen

Thea Rentenaar

Ibrahim Spalburg

1. INLEIDING

De onderzoekscommissie basisschool As-Siddieq heeft onderzoek gedaan naar de mate waarin de Amsterdamse Islamitische basisschool As-Siddieq integratiebevorderend dan wel integratiebelemmerend werkt.

De commissie is ingesteld door het college van Burgermeester en Wethouders van Amsterdam, nadat de samenstelling en werkwijze van de commissie was afgestemd met het schoolbestuur.

De commissie bestaat uit vier leden, waarvan twee op voordracht van de gemeente en twee op voordracht van het schoolbestuur zijn benoemd. De commissieleden zijn:

- *de heer Ibrahim Spalburg (voorzitter)*, op voordracht van de gemeente
Directeur, Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR)
Voormalig studieleider lerarenopleiding Islam, Educatieve Faculteit Amsterdam (EFA)
- *mevrouw Thea Rentenaar*, op voordracht van de gemeente
Directeur-eigenaar, Trent Consult&Coaching
Voormalig inspecteur bij de Onderwijsinspectie
- *de heer Saïd Bellari*, op voordracht van het schoolbestuur
Psychiater transculturele psychiatrie en bestuurslid van Islamitische Scholen Besturen Organisatie (ISBO)
- *de heer Roberto Groen*, op voordracht van het schoolbestuur
Advocaat, Van Dongen, De Deken & Van der Heijden

1.1 Aanleiding en doelstelling

De Onderwijsinspectie heeft in haar rapportage over het Islamitisch basisonderwijs in 2002 aangegeven dat enkele scholen reden tot zorg geven wat betreft het ondersteunen van de integratie van haar leerlingen in de Nederlandse samenleving. Eén van deze scholen is de basisschool As-Siddieq. Mede door dit inspectierapport, een rapport van de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) over de buitenlandse inmenging en anti-integratieve tendensen in het Islamitisch onderwijs en enkele (vermeende) uitspraken van de voorzitter van het schoolbestuur, is de basisschool As-

Siddieq herhaaldelijk negatief in het nieuws gekomen. Zowel deelraadsleden als gemeenteraadsleden hebben vragen gesteld over het functioneren van de school en haar eventuele banden met radicale Islamitische stromingen.

Volgens het rapport van de Onderwijsinspectie uit 2002 heeft de basisschool As-Siddieq op 'hoofdpunten een positieve rol' wat betreft de sociale cohesie in Nederland. Met deze nuancering wilde de Onderwijsinspectie tot uitdrukking brengen dat zij bij deze school niet in de volle omvang tot een positief eindoordeel kon komen. De redenen hiervoor zijn:

- een te geringe inspanning wat betreft de overdracht van normen en waarden die het voor de leerling gemakkelijker maken te participeren in de multiculturele Nederlandse samenleving;
- de hechte binding tussen bestuur en management;
- de interne gerichtheid en gebrek aan communicatie met de 'buitenwacht', waardoor misverstanden en vooroordelen over de school kunnen blijven voortbestaan.

Wat het effect is van deze 'risico's' op het (latere) functioneren van de leerlingen in de Nederlandse samenleving, wordt door de inspectie niet vermeld. Met name door het vermelden van risico's is een discussie ontstaan over de mate waarin de school integratiebevorderend, dan wel integratiebelemmerend werkt.

De discussie rond de school heeft haar en direct betrokkenen in de Amsterdamse samenleving geen goed gedaan. Het schoolbestuur ervoer de discussie als gebaseerd op onterechte verdachtmakingen. De gemeenteraad wilde weten wat er feitelijk aan de hand was op de school en weigerde de uitkomsten van een aangekondigd en tegelijkertijd indringender onderzoek van de Onderwijsinspectie af te wachten. Reden voor het gemeentebestuur en het schoolbestuur om middels onderhavig onderzoek verheldering te scheppen. Verheldering over het functioneren van de basisschool As-Siddieq ten aanzien van de integratie, zodat feiten van geruchten gescheiden kunnen worden. Tevens wordt van de onderzoekscommissie verwacht dat zij - indien nodig - aanbevelingen doet, waarmee de school zelf verbeteringen tot stand kan brengen.

Het gemeentebestuur heeft zich op het standpunt gesteld dat als de school inderdaad integratiebelemmerend werkt dat voor haar een onacceptabele zaak is. Een leefbare stad vereist immers integratie van alle groepen en individuen die deel uitmaken van de Amsterdamse samenleving. Maar het is voor haar ook een ernstige zaak als de opvattingen over de school niet juist blijken te zijn. Een onterecht kritische houding belemmert immers de verhoudingen tussen school en samenleving en kan ertoe leiden dat de school zich door gebrek aan acceptatie afsluit van de verdere buitenwereld.

De commissie stelde bij aanvaarding van de onderzoeksopdracht vast dat het onderzoek een positief effect kan hebben door helderheid te verschaffen over het functioneren van de school ten aanzien van het integratieproces. Dit kan de rust rond de school ten goede komen. Anderzijds was de commissie op datzelfde moment van mening dat met het onderzoek de druk op de school zou worden opgevoerd en dat dit negatieve effecten kan hebben op het functioneren van de school.

1.2 **Onderzoeksopdracht**

De opdracht is door de opdrachtgevers als volgt geformuleerd:

Onderzoek of en zo ja in welke mate de school de leerlingen voorbereidt op integratie in en deelname aan de open Amsterdamse samenleving waarin mensen met uiteenlopende culturele achtergronden leven en waarin sprake is van een veelheid aan uiteenlopende leef-, normen- en waardenstelsels:

- laat de school de leerlingen actief kennismaken van andere heersende normen- en waardenstelsels in Nederland?
- wordt bij die kennisoverdracht respect voor en acceptatie van die andere normen- en waardenstelsels bijgebracht?
- bereidt de school haar leerlingen voor op goed burgerschap (functioneren binnen de wettelijke regels en heersende omgangsvormen)?

De eigen identiteit van de school staat in deze onderzoeksopdracht niet ter discussie. De nadruk ligt op de vraag in hoeverre de school bijdraagt aan het ontwikkelen en uitvinden van de eigen etnische, culturele en religieuze identiteit met inbegrip van de overdracht van kennis van en het ontwikkelen van respect voor anderen.

De mate waarin de school bijdraagt aan het kunnen deelnemen aan arbeid en (vervolg)onderwijs, valt buiten de kaders van dit onderzoek. Deze functionele dimensie van integratie is afhankelijk van de kwaliteit van de school en de schoolprestaties, die periodiek worden getoetst door de Onderwijsinspectie. Uit de rapporten van de Onderwijsinspectie blijkt overigens dat de basisschool As-Siddieq het wat betreft de schoolprestaties (Cito-toets) met name de laatste jaren bovengemiddeld goed doet vergeleken met soortgelijke scholen.

Eveneens behoren vraagstukken ten aanzien van bestuur en management niet tot de onderzoeksopdracht, met uitzondering van de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen bestuur en schoolleiding (statuten, directiestatuut) en de onderwijskundige visie van de school.

De inhoudelijke kant van het godsdienstonderwijs valt uit de aard der zaak buiten het bestek van dit onderzoek. Daar waar de opzet en plaats van het godsdienstonderwijs in het totale leeraanbod echter raken aan het integratievraagstuk, kan de commissie besluiten tot nader onderzoek. Gedacht kan worden aan de spanning tussen de eigen morele en religieuze opvattingen en de wens tot verdraagzaamheid ten opzicht van bijvoorbeeld homoseksuele burgers. De identiteitsgebonden opvatting van de school staat dus niet ter discussie, wel de wijze waarop de school hiermee omgaat.

1.3 **Onderzoeksaanpak**

De focus van de commissie is gericht geweest op integratiebevorderende en integratiebelemmerende factoren. De commissie heeft het onderzoek uitgevoerd door middel van het bestuderen van schriftelijk materiaal van en over de school, zoals de schoolgids, het schoolplan, de statuten en inspectierapporten. Verder heeft zij onderzoek gedaan door middel van gesprekken met partijen in en rondom de school.

De commissie was onafhankelijk en bijvoorbeeld vrij in het kiezen van haar gesprekspartners, zowel binnen de school als daarbuiten. In niet alle gevallen is echter medewerking verleend aan het verzoek van de commissie tot een gesprek. Dit geldt voor wethouder Oudkerk, die als opdrachtgever niet tevens in het onderzoek gehoord

wilde worden. Een school in het voortgezet onderwijs, waarvan de commissie graag oud-leerlingen van de basisschool As-Siddieq had willen spreken, stelde zich zo terughoudend op dat de commissie afzag van een gesprek.

Bij het onderzoek binnen de school is gesproken met:

- het schoolbestuur
- de schoolleiding
- Islamitische leraren
- niet-Islamitische leraren
- onderwijs- en klassenassistenten
- leden van de Medezeggenschapsraad
- leerlingen
- ouders

Daarnaast heeft de commissie gesprekken gevoerd met:

- de portefeuillehouder Onderwijs, Stadsdeel De Baarsjes
- het sectorhoofd Onderwijs, Stadsdeel De Baarsjes
- een middelbare school waarnaar ex-leerlingen zijn doorgestroomd
- oud-leerlingen
- andere bijzondere basisscholen (een Joodse en een Christelijke) met een sterke eigen identiteit
- de Onderwijsinspectie

De gesprekken met andere basisscholen en de school in het voortgezet onderwijs zijn door de commissie gevoerd om het onderzoek op de basisschool As-Siddieq in een breder perspectief te kunnen plaatsen. De inhoud van deze gesprekken is niet expliciet vermeld in dit rapport.

De gesprekken werden telkens door twee commissieleden gevoerd, waar mogelijk door zowel een door het schoolbestuur als een door het gemeentebestuur voorgedragen commissielid. Het interne schoolonderzoek heeft half juni plaatsgevonden. Gelijktijdig aan dit onderzoek liep het landelijke vervolgonderzoek van de Onderwijsinspectie naar de sociale cohesie op Islamitische basisscholen.

Hierbij heeft de Onderwijsinspectie in dezelfde periode de basisschool As-Siddieq bezocht. Beide onderzoeken zijn onafhankelijk van elkaar uitgevoerd.

De commissie heeft de onderzoeksopdracht uitgewerkt in drie centrale onderzoeksvragen:

1. In welke mate draagt de basisschool As-Siddieq bij aan de ontwikkeling van de eigen culturele en religieuze identiteit?
2. In hoeverre staat de school open voor en draagt zij kennis en respect over met betrekking tot andermans normen en waarden?
3. In hoeverre staat de school open voor de buitenwereld en geeft zij informatie over zichzelf aan buitenstaanders?

Om antwoord te krijgen op de centrale vragen is een gespreksformat ontwikkeld, waarin de verschillende onderzoeksgebieden geoperationaliseerd zijn:

- de aard van en de omgang met het leerstofaanbod;
- de inhoud en opbouw van het lesprogramma;
- gedrags- en omgangsregels en kledingvoorschriften voor zowel leerlingen als personeel;
- de mate van gelijkwaardigheid, zowel tussen verschillende leraren onderling als tussen leraren en schoolbestuur en schoolleiding;
- de wijze waarop de religieuze identiteit ontwikkeld en geuit wordt;
- de overdracht van kennis en respect voor andere godsdiensten en andere normen en waarden;
- de manier waarop aandacht besteed wordt aan de Westerse maatschappij;
- de aandacht voor de Nederlandse cultuur en geschiedenis;
- het contact met andere scholen;
- de wijze van communicatie over de doelstellingen en werkwijze van de school naar ouders en overige belanghebbenden en belangstellenden.

Het format (zie bijlage) is als leidraad bij de gesprekken gehanteerd. Afhankelijk van de positie die de gesprekspartners innemen in de school of daarbuiten zijn verschillende accenten gelegd om zoveel mogelijk informatie te krijgen vanuit verschillende invalshoeken.

2. VOORGESCHIEDENIS

Het onderzoek naar de basisschool As-Siddieq heeft plaatsgevonden tegen de achtergrond van een brede politieke en maatschappelijke discussie over de Islam in de westerse samenleving. Sinds de terroristische aanslagen van 11 september 2001 in de Verenigde Staten is de Islam aanhoudend onderwerp van debat. Een debat dat zich vooral richt op het neerzetten en vaak uitvergrooten van de verschillen tussen de Islam en de westerse samenleving. Dagelijks berichten de media over moskeeën, Islamitische scholen en leefgewoonten van moslims die bedreigend zouden zijn voor de westerse samenleving. De gezichtssluier op het ROC, het mogelijk ronselen van jongeren voor de jihad in een Eindhovense moskee, de uitspraken van imam El Mounni over homoseksualiteit, de eerwraak binnen de Turkse gemeenschap, de overlast van Marokkaanse jongeren; het is allemaal breed uitgemeten in de media. Nederlandse moslims hebben de indruk gekregen dat zij worden gewantwoord en vijandig worden bejegend. Zij voelen de druk om zich te moeten verantwoorden voor gebeurtenissen waar zij part noch deel aan hebben. Bovendien ervaren veel moslims een onevenwichtige berichtgeving over de Islam en over moslims. Het conservatieve karakter van de Islam en enkele incidenten staan frontaal en herhaaldelijk in het nieuws. De ‘doorsnee’ moslim die met behoud van eigen religie onderdeel wil uitmaken van de Nederlandse samenleving, blijft vaak onderbelicht in de beeldvorming. Bovendien is er weinig oog voor de positieve mijlpalen die Islamitische immigranten in korte tijd hebben bereikt.

Naast de aandacht voor de Islam, heeft er ook een omslag in het denken over integratie in de samenleving plaatsgevonden. Waar enkele jaren geleden nog gesproken werd van een multiculturele samenleving waarin verschillende culturen elkaar zouden verrijken, is de nadruk nu komen te liggen op het aanpassen van oudkomers en nieuwkomers aan de Nederlandse cultuur en haar normen en waarden. Integratie is een ambigue begrip geworden, dat verwarring oproept. Gaat het om integratie in de Nederlandse samenleving met behoud van eigen identiteit of wordt er onder integratie feitelijk assimilatie verstaan? Waar migranten eerst gestimuleerd werden om elkaar in hun integratieproces te helpen binnen eigen verenigingen en organisaties, is de tendens nu om alle op eigen religie en etniciteit georganiseerde

verbanden te kwalificeren als integratiebelemmerend. Integratie is een primaire verantwoordelijkheid van migranten zelf geworden. Van hen wordt verwacht dat zij zich zo snel mogelijk inpassen in de Nederlandse samenleving. De intentie van de ontvangende samenleving voor het begeleiden van het integratieproces van de migrant, is in het huidige politieke klimaat opgeschoven van een voorwaardenscheppende naar een voorwaardenstellende en bewakende rol.

Het gevoel vaak onderwerp van discussie te zijn en zich te moeten aanpassen aan de dominante normen en waarden van de Nederlandse samenleving, geldt ook voor betrokkenen rond de basisschool As-Siddieq. Dit bleek onder andere bij het opzetten van het onderzoek. De school voelde zich onterecht aangevallen. Aanvankelijk hield het schoolbestuur een onderzoek naar integratiebevordering dan wel -belemmering af omdat het als overbodig en onnodig indringend werd bestempeld. De school had net een onderzoek achter de rug van de Onderwijsinspectie, was onderdeel van een breed AIVD-onderzoek naar 'de democratische rechtsorde en het Islamitische onderwijs' en stond aan de vooravond van een diepgaander tweede onderzoek van de Onderwijsinspectie. Na vervolgoverleg tussen school- en gemeentebestuur is toch besloten tot de instelling van deze onderzoekscommissie, hoewel het nog geruime tijd geduurd heeft voordat zij geformeerd kon worden. De commissie kon van start, nadat zowel de gemeente als het schoolbestuur ieder twee commissieleden hadden voorgedragen die voor beide partijen acceptabel waren.

Gezien de bovengeschetste maatschappelijke discussie heeft dit onderzoek, dat in de herfst van 2002 werd aangekondigd, veel belangstelling van politici en media gekregen. Bij hen ontstond de indruk dat het onderzoek niet voortvarend werd opgepakt. Vandaar ook dat het gemeentebestuur erbij de commissie op aandrang het onderzoek zorgvuldig maar ook snel af te ronden. Na instelling van de commissie eind mei 2003, is de commissie direct aan de slag gegaan. De vakantieperiode betekende een tijdelijke onderbreking van het werk. Na de zomervakanties heeft de commissie de gesprekken afgerond en haar bevindingen en conclusies vastgelegd in dit rapport.

De aanloop tot het onderzoek en de uitvoering ervan hebben tot gevolg gehad dat de psychische druk bij leraren is toegenomen en dat onder hen en bij een aantal ouders een defensieve reactie is opgeroepen. Veel leraren en ouders gaven aan dat zij het

onderzoek onterecht en onwenselijk vinden. Zij constateren een benadeling ten opzichte van andere scholen die niet onderzocht worden op hun bijdrage aan de integratiebevordering, terwijl bijvoorbeeld ook Joodse en Christelijke scholen op hun eigen religieuze grondslag functioneren. In de ogen van veel ouders en leraren is het onderzoek een uiting van de intimiderende sfeer die er momenteel heerst ten opzichte van de Islam en moslims.

3. **DE BASISCHOOL AS-SIDDIEQ**

De basisschool As-Siddieq is in 1989 opgericht. De schoolt biedt onderwijs aan circa vijfhonderd leerlingen, verdeeld over twee gebouwen (in de Jan van Riebeeckstraat en Cornelis Dirkszstraat) in het stadsdeel De Baarsjes. De school richt zich op het leveren van kwalitatief goed onderwijs aan moslimkinderen van alle nationaliteiten en aan een ieder die zich kan vinden in de uitgangspunten van de school. Op de school werken zowel moslims als niet-moslims als leraar. De basisschool As-Siddieq is hiermee een multiculturele school.

De basisschool As-Siddieq wil dat naast de cognitieve, sociaal-emotionele en geestelijke ontwikkeling van het kind ook de beleving van het Islamitische geloof, gestimuleerd wordt. Het leerstofaanbod in de school is gericht op het behalen van de door het ministerie van Onderwijs vastgestelde kerndoelen en daarnaast is er aandacht voor het godsdienstonderwijs en Onderwijs in Allochtone Levende Talen (OALT), te weten Turks en Arabisch. De meisjes en jongens van de bovenbouw krijgen gescheiden les. Omdat aan het vrijdagmiddaggebed vanuit gemeenschapszin erg veel waarde wordt gehecht, is de vrije woensdagmiddag verruild voor de vrijdagmiddag. De Islamitische feestdagen 'Id al Fitr' (viering van de beëindiging van de vastenmaand Ramadan) en 'Id al Adha' (offerfeest) worden op school gevierd.

De dagelijkse leiding van de school is in handen van het managementteam (MT) dat uit drie leden bestaat. Aan het hoofd van het MT staat de directeur. De overige twee MT-leden, die geen directiefunctie hebben, zijn tevens lid van het schoolbestuur.

4. ONDERZOEKSBEVINDINGEN

De onderzoekscommissie heeft op grond van de gevoerde gesprekken de volgende bevindingen gedaan:

4.1 Leerstofaanbod

Nederlandse taal

Alle lessen op de basisschool As-Siddieq worden, conform de wet op het basisonderwijs, gehouden in het Nederlands. De school besteedt veel aandacht aan het leren van de Nederlandse taal. Ten minste 50% van de lestijd wordt hieraan besteed.

Door klassengesprek en spreekbeurten leren kinderen actief om te gaan met de Nederlandse taal. Het bestuur en de leraren zien er op toe dat de leerlingen in en buiten de lessen op school Nederlands met elkaar spreken.

In de onderbouw wordt geëxperimenteerd met een nieuwe methode (Piramide) om de Nederlandse taal te ontwikkelen, die aansluit bij de voorschoolse periode.

Methoden

De basisschool As-Siddieq maakt gebruik van algemeen gangbare methoden voor alle vakken, dus voor zowel taal en rekenen/wiskunde als voor de zaakvakken. Deze methoden staan vermeld in het schoolplan van de school. Alle methoden zijn vrij nieuw en vormen een goede afspiegeling van de Nederlandse samenleving, in de zin van dat zij in tekst en afbeeldingen de diversiteit van de Nederlandse bevolkingssamenstelling uitdrukken. De onderzoekscommissie stelt vast dat de methoden afgestemd zijn op de multiculturele samenleving. Zij gaat er vanuit dat, gegeven het feit dat gangbare methoden worden gebruikt, het emancipatorische gehalte van het leerstofaanbod voldoende is.

Leerlingen worden aangemoedigd zelfstandig informatie te verzamelen over behandelde thema's en hierover spreekbeurten en presentaties te verzorgen.

In het Nederlandse lesstofaanbod is een groot gebrek aan een beschrijving van de geschiedenis van de eigen Islamitische gemeenschap en over de eeuwenoude

contacten tussen de Islamitische wereld en het Westen, inclusief de geschiedenis van de kolonisatie. Eén van de niet-Islamitische leraren gaf hierover aan dat hij zich - gegeven het gebrek aan adequaat lesmateriaal - onzeker voelt om over deze onderwerpen te onderwijzen en dit het liefst overlaat aan de godsdienstleraar.

De commissie stelt eveneens een gemis vast in het Nederlandse lesstofaanbod waar het de integratie in de Nederlandse samenleving betreft.

Aandacht voor integratie

Aan het integratievraagstuk wordt in de algemeen gangbare Nederlandse methoden geen expliciete aandacht besteed. Dit is een gemis dat ook door de basisschool As-Siddieq wordt erkend. In klassengesprekken komen echter aan de hand van de gehanteerde methoden wel de Nederlandse samenleving en cultuur aan de orde. Dit betreft onder andere de politiek, Nederlandse constitutie en maatschappelijke vraagstukken. Ook aan actuele gebeurtenissen in de samenleving, zoals de aanslagen van 11 september in de Verenigde Staten, wordt aandacht besteed. De kinderen worden gestimuleerd naar het jeugdjournaal te kijken en hierover verslag uit te brengen door middel van een spreekbeurt of een opstel.

Het laten kennismaken met en het voorbereiden van haar leerlingen op het functioneren in de Amsterdamse samenleving doet de basisschool As-Siddieq onder meer door activiteiten als museumbezoek, culturele uitstapjes, bezoek aan bedrijven en naschoolse activiteiten. De intentie van de school is in deze vorm een actieve bijdrage te leveren aan integratie.

Enkele leraren en klassenassistenten vinden het zeer storend dat sommige lesmethoden spreken van autochtonen en allochtonen. Dat doet in hun ogen geen recht aan de multiculturele Nederlandse samenleving waarin vrijwel alle kinderen van de school geboren zijn en druist in tegen de multiculturele signatuur van de basisschool As-Siddieq.

Aandacht voor de Islamitische godsdienst en cultuur

Het godsdienstonderwijs wordt gegeven van groep 1 tot en met groep 8, gedurende maximaal 2 uren per week. De commissie heeft drie godsdienstleraren gesproken, een vrouwelijke en twee mannelijke leraren.

De onderwerpen van de godsdienstlessen betreffen:

- geloofsleer
- fundamente van de Islam (de vijf zuilen)
- plichtenleer en gedragsregels, waaronder ook hygiëne
- profetenverhalen
- verschillen en overeenkomsten met andere religies
- respect en tolerantie
- Koranonderricht (inclusief recitatie)

Er is geen specifiek beleid of lesprogramma vastgesteld voor het godsdienstonderwijs. De kerndoelen en leerlijnen zijn althans niet bekend bij de groepsleraren. Er vindt nauwelijks overleg plaats tussen de godsdienstleraren onderling en tussen de groepsleraren en de godsdienstleraren.

De commissie constateert dat het lesprogramma van het godsdienstonderwijs sterk afhankelijk is van de persoonlijke benadering van de betreffende godsdienstleraar. Er wordt geen gebruik gemaakt van een bestaande lesmethode. Reden hiervoor is dat de godsdienstleraren de bestaande niet algemeen erkende Nederlandse lesmethoden voor Islamitische godsdienstonderwijs niet geschikt achten. Er is weinig overleg tussen deze leraren over de opzet en invulling van het godsdienstonderwijs. Uit de gesprekken bleek dat de betreffende godsdienstleraren ieder hun eigen accenten leggen en er verschil tussen hen is wat betreft opvattingen over en omgang met de Islam en met name over het onderwijsleerproces. De één staat meer open voor gesprek en discussie over de Islam, de ander acht het overbrengen van de Koran en de profetische traditie het belangrijkste. Een vrouwelijke godsdienstleraar die een HBO-lerarenopleiding Islamgodsdienst volgt, gebruikt veel lesmaterialen van haar opleiding en stimuleert het gesprek in de klas, waarbij ruimte is voor meerdere interpretaties over een bepaald onderwerp binnen de Islam. Twee mannelijke collega's geven de voorkeur aan zelfvertaalde Arabische teksten als lesmateriaal en hanteren een meer frontale lesstijl, waarbij niet het gesprek maar Koranonderricht, plichtenleer en

gedragsregels centraal staan. Hoewel er weinig onderling overleg is, wordt de inhoud van het programma door de godsdienstleraren ter goedkeuring voorgelegd aan het schoolbestuur.

Relatie onderwijs met identiteit

De invulling van het reguliere onderwijs staat niet direct in relatie tot de Islamitische identiteit van de school. Voor alle verplichte vakken worden algemeen gangbare methoden gebruikt. Dit vraagt van de leraren dat zij alert dienen te zijn bij het behandelen van sommige teksten of onderwerpen, indien die strijdig zijn met de Islamitische geloofsopvatting. Dit is lastig voor de leraren die geen moslim zijn, aangezien zij weinig kennis bezitten van specifieke Islamitische gebruiken en normen en waarden. Momenteel is het niet goed geregeld in de school dat deze kennis overgedragen wordt. Bij niet-Islamitische leraren heerst dan ook onzekerheid over hun rol en bijdrage ten aanzien van de ontwikkeling van de culturele en religieuze identiteit van de kinderen. De groepsleraren laten met name de identiteitsvraagstukken ook liever over aan de godsdienstleraren. De commissie kan echter niet vaststellen of en hoe dit gebeurt. Het leerstofaanbod van de godsdienstleraren en OALT-leraren is zoals vermeld namelijk niet systematisch gestructureerd en beschreven, zodat niet vast te stellen is of er ook buiten het godsdienstonderricht om voldoende aandacht besteed wordt aan de eigen culturele en religieuze identiteit.

Schoolzwemmen

In de voorgaande jaren hebben de kinderen van de basisschool As-Siddieq deelgenomen aan het gemeentelijk georganiseerde schoolzwemmen. De basisschool As-Siddieq werd de mogelijkheid geboden les te krijgen in aparte jongens- en meisjesgroepen door een instructeur van hetzelfde geslacht. Dit schooljaar echter, kan de basisschool As-Siddieq niet meer deelnemen aan het schoolzwemmen. Reden hiervoor is dat vanwege de extra kosten en de sluiting van enkele zwembaden er geen zwembad beschikbaar is dat kan garanderen dat tijdens de zwemlessen er alleen instructeurs en bezoekers van hetzelfde geslacht aanwezig zijn. Inmiddels heeft de school zelf een (tijdelijke) oplossing gevonden. Het gescheiden schoolzwemmen vindt nu in de weekeinden plaats, waarbij ouders zelf voor het vervoer van de leerlingen zorgen.

4.2 **Ontwikkeling eigen identiteit**

De basisschool As-Siddieq draagt in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van de eigen culturele en religieuze identiteit. Zij vindt dit een belangrijke voorwaarde voor integratie in de samenleving. Wat betreft de ontwikkeling van de eigen culturele identiteit is het zo dat de school veel leerlingen en leraren kent die weliswaar de Islam als gemeenschappelijke godsdienst hebben, maar dat zij daarnaast hun eigen culturele bagage meebrengen; Nederlands, Turks, Marokkaans, Surinaams etc. Het is daarom goed een onderscheid te maken tussen culturele en religieuze identiteit. De basisschool As-Siddieq werkt zogenoemd impliciet dagelijks aan het creëren van meer begrip en samenwerking tussen deze verscheidene gemeenschappen.

De school gaat uit van de Koran en de profetische traditie. Uitingen van de religieuze identiteit van de school zijn het gezamenlijk gebed, het gezamenlijk vasten en de viering van religieuze feestdagen. Het godsdienstonderwijs richt zich specifiek op de ontwikkeling van de religieuze identiteit van de kinderen. Hierin staat de geloofsleer centraal: de vijf zuilen van de Islam, de plichtenleer, de gedragsregels en de profetenverhalen. Daarnaast worden gedrags- en omgangsregels gehanteerd die gebaseerd zijn op het geloof, zoals het bedekken van de huid en het haar door vrouwen en het voorkomen van lichamelijk contact tussen de oudere jongens en meisjes en mannelijke en vrouwelijke leraren.

De aankleding van de school geeft de indruk dat er aandacht is voor de eigen identiteit, getuige de netheid, soberheid (in vergelijking met andere basisscholen) en de posters met Islamitische voorstellingen en de kalligrafieën met Arabische teksten die in enkele ruimten hangen. Van de buitenkant is de school niet te herkennen als Islamitische school. Bij leraren en schoolbestuur leven gevoelens van onveiligheid. Opvallend is dat het stadsdeel deze gevoelens van onveiligheid niet erkent.

Aannamebeleid

Alle leerlingen – ongeacht nationaliteit of religie – zijn welkom op de basisschool As-Siddieq, zij het dat de omgangs- en gedragsregels voor iedereen geldend zijn. Dit staat helder vermeld in de schoolgids. Dit betekent in de praktijk dat alle leerlingen moslim zijn, al heeft de basisschool As-Siddieq recentelijk ook aanmeldingen ontvangen van niet-Islamitische ouders. Onder de leraren zijn ook niet-moslims. Het bestuur kent

daartegen geen principiële bezwaren. Zij kiest in eerste instantie voor de kwaliteit van de leraar. Bij gelijke geschiktheid gaat de voorkeur van het bestuur uit naar moslimleraren, omdat zij vindt dat de omgangsvormen – onder andere tot uitdrukking komend in het pedagogisch klimaat – in een Islamitische basisschool nauw dienen aan te sluiten bij de thuissituatie. Deze voorkeur wordt eveneens bevestigd door de ervaringen met niet-Islamitische leraren die moeite hebben om mee te werken aan de ontwikkeling van de Islamitische identiteit van de leerlingen.

Gedrags- en omgangsregels

Binnen de school gelden enkele specifieke gedrags- en omgangsregels. Jongens en meisjes zitten vanaf groep 5 niet bij elkaar in de klas en vrouwelijke leraren – ook niet-moslims - wordt verplicht het haar te bedekken. Ook wordt meisjes en vrouwelijke leraren opgedragen kleding te dragen die de lichaamsvormen niet accentueren. De gedragsvoorschriften hebben bovendien betrekking op het verbieden van militaristische kleding en speelgoed (speelgoedpistolen).

De leerlingen ervaren de scheiding tussen jongens en meisjes niet als storend. Volgens hen kunnen ze hierdoor onderling en met hun eigen meester of juf zaken bespreken, die in gemengde groepen lastiger te bespreken zijn. Ook zien de leerlingen van groep 8 geen problemen ten aanzien van de overgang naar het voortgezet onderwijs, waar ze veelal in gemengde klassen zullen zitten. De commissie constateert dat de scheiding van jongens en meisjes niet leidt tot gebrek aan respect voor het andere geslacht. Zij heeft geen aanwijzingen gevonden dat de jongens minachtend spreken over meisjes of vrouwen of omgekeerd.

De gedragsregels op de basisschool As-Siddieq zijn strakker dan gebruikelijk in Nederlandse basisscholen. Respect, gehoorzaamheid en orde staan hoog in het vaandel. De opvatting van de school is dat vrijere omgangsvormen tussen kinderen onderling en tussen kind en leraar het best pas kunnen plaatsvinden in het voortgezet onderwijs. Het kind heeft in de basisschool de kans gekregen de eigen identiteit te ontwikkelen, te verstevigen en is dan beter in staat te integreren in de Nederlandse, multiculturele samenleving. Ook de gesproken ouders en oud-leerlingen bevestigen dit.

Voorlichting over eigen identiteit aan niet-Islamitische leraren

Niet-Islamitische leraren ervaren een collegiale sfeer op school en voldoende ruimte en respect voor elkaar. Wel zijn zij nog al eens onzeker over welk gedrag binnen de Islam past en welke gedragingen hiermee strijdig zijn. Zij geven te kennen dat in de begintijd van de school de voorlichting aan niet-Islamitisch personeel beter georganiseerd was. Er is een introductiebeleid, maar dat voldoet op een aantal punten niet; zo moeten niet-Islamitische leraren in de praktijk zelf te raden gaan bij ervaren Islamitische collega's over wat geoorloofd is en wat niet. Onduidelijkheid bestaat bijvoorbeeld over het wel of niet mogen zingen, het gebruik van foto's en film en het beeldend werken.

Veiligheid en geborgenheid

Zowel leraren als leerlingen geven aan dat zij de school als een veilige en warme omgeving ervaren. Dit in tegenstelling tot de samenleving om hen heen, die zij als steeds kritischer, agressiever en weinig respectvol jegens de Islam en moslims ervaren. Kinderen zeggen zich op school prettig te voelen, omdat ze hier niet gepest of gediscrimineerd worden vanwege hun afkomst of religie. Leraren geven aan dat zij bewust voor een Islamitische basisschool hebben gekozen, omdat leerlingen hier meer respect voor de leraren tonen en beleefder zijn dan op andere basisscholen.

4.3 **Kennis van en respect voor anderen**

Pluriformiteit binnen de school

Volgens het bestuur staat de school open voor iedereen. Mensen die als bestuurder, leraar, medewerker of ouder kiezen voor de basisschool As-Siddieq, dienen zich te conformeren aan de Islamitische grondslag van de school. De basisschool As-Siddieq is herkenbaar als een basisschool met een eigen identiteit, die duidelijk de kenmerken heeft van een Islamitische leefgemeenschap. De school heeft leerlingen van verschillende culturele en etnische achtergronden, zodat op de school zelf ook gesproken zou kunnen worden van een integratieproces in de Amsterdamse samenleving tussen verschillende allochtone gemeenschappen.

Klimaat binnen de school

Over het algemeen heerst er binnen de school een open werkklimaat en is het onderlinge contact tussen leraren goed. Er zijn echter verbeterpunten. Zo ervaren met name niet-Islamitische leraren dat specifieke geloofsregels soms een belemmering vormen voor de onderlinge samenwerking en zijn zij van mening dat enkele gedragsregels in de beeldvorming naar de kinderen toe integratiebelemmerend werken. Het grootste obstakel is voor hen de strenge kledingvoorschriften. Het bestuur beschouwt kleding als werkkledij en verwacht van de leraren dat zij een voorbeeldfunctie ten opzichte van de leerlingen hebben. De leraren erkennen deze opvatting en hebben enerzijds ook geen probleem met de kledingvoorschriften. Zij hebben de kleding- en gedragsvoorschriften geaccepteerd bij aanvaarding van hun baan. Anderzijds vinden sommige niet-Islamitische leraren wel dat de strenge kledingvoorschriften integratiebelemmerend kunnen werken en indruisen tegen de opvatting van het bestuur dat ieder mens uniek is. Een punt van discussie tussen leraren en schoolleiding en schoolbestuur is in hoeverre niet-Islamitische vrouwelijke leraren ook haarbedekking dienen te dragen bij buitenschoolse activiteiten (zoals een schoolreisje of bibliotheekbezoek).

Binnen de Nederlandse wetgeving staat het de school vrij om deze keuzen te maken en zij kan en mag in die zin niet anders beoordeeld worden dan andere bijzondere basisscholen.

Het personeel is goed te spreken over de kwaliteit en de kwantiteit van het overleg met het schoolbestuur. Zij ervaart een positieve groei hierin door de jaren heen.

Tijdens teamvergaderingen zitten de mannelijke en vrouwelijke leraren gescheiden van elkaar. De niet-Islamitische leraren ervaren dit als onplezierig en belemmerend voor de in de school noodzakelijke communicatie. De contacten en communicatie onderling worden bovendien bemoeilijkt door het veelvuldig spreken in eigen taal, door bijvoorbeeld Turkse leraren. De schoolleiding tracht echter systematisch leraren er op te wijzen om in werksituaties Nederlands te spreken. Tijdens informele contacten onderling is het toegestaan in de eigen taal te spreken.

Overigens merken de meeste leraren op dat de gedragsregels in de loop der jaren soepeler zijn geworden. Zo mag de haarbedekking steeds losser gedragen worden en

heeft het personeel gaandeweg meer vrijheden gekregen in bijvoorbeeld het dragen van sieraden.

Kennisoverdracht andere normen- en waardenstelsels

De ouders kiezen bewust voor de school en zij leggen vooral de nadruk op de herkenbare eigen identiteit. Zij gaan ervan uit dat de school de kinderen voldoende toerust ten aanzien van andermans normen en waarden.

De leerlingen vinden dat zij voldoende op de hoogte zijn wat er in ‘de buitenwereld’ gebeurt. Zij leren respect te hebben voor andere mensen en hun normen en waarden, spreken daarover en lijken daar ook naar te handelen. Lastig blijft – zoals eerder opgemerkt – het feit dat het gangbare Nederlandse leerstofaanbod niet specifiek aandacht aan dit aspect besteedt en de groepsleraren doorgaans hun lessen baseren op deze methoden.

De leerlingen worden ook niet specifiek voorbereid op het voortgezet onderwijs, voor wat betreft het feit dat zij in gemengde (jongens en meisjes) klassen terecht kunnen komen. De school vindt dat een vanzelfsprekendheid die geen nadere voorbereiding vergt. Het bestuur van de school heeft nooit signalen ontvangen dat ex-leerlingen in gemengde klassen geen aansluiting kunnen vinden. De school volgt - ook op deze punten - de schoolcarrière van ex-leerlingen in het vervolgonderwijs.

Houding naar andere bevolkingsgroepen en geloofsrichtingen

De schoolleiding ziet erop toe dat er in de school geen waardeoordelen worden geveld ten aanzien van anderen in de samenleving, bijvoorbeeld in de trant van moslims zijn beter dan christenen of joden. Haatdragende opmerkingen of een agressieve houding ten aanzien van de westerse samenleving in het algemeen of andere bevolkingsgroepen in het bijzonder heeft de commissie niet aangetroffen. De commissie heeft geen tekenen van antisemitisme aangetroffen. De visie van de school is dat je alleen zelf gerespecteerd kunt worden als je ook respect voor anderen weet op te brengen.

De leraren besteden geen specifieke aandacht aan homoseksualiteit. Als kinderen vragen hebben over dit onderwerp, worden zij doorverwezen naar de godsdienstleraren. Seksuele geaardheid is geen reden leraren te weren. Voor schoolleiding en schoolbestuur staat de deskundigheid van de kandidaat-leraar voorop.

De school besteedt weinig aandacht aan feestdagen van andere culturen, hetgeen vooral de niet-Islamitische leraren jammer vinden. De leraren geven echter wel de verschillen aan tussen Joodse, Christelijke en Islamitische feestdagen. Hierbij besteden zij naast de verschillen ook aandacht aan de raakvlakken.

4.4 **Relaties met de buitenwereld**

De school stelt zich steeds meer actief open voor de buitenwereld. De dit jaar georganiseerde open dag is daar een goed voorbeeld van. In de beginjaren heeft de nadruk vooral gelegen op het op orde krijgen van de school. Door de snelle groei van de school is het bestuur voornamelijk bezig geweest met het aantrekken van personeel, het voldoen aan de wettelijke bepalingen, het zorgen voor huisvesting, middelen en materialen, etc. Nu is er meer ruimte ontstaan voor het opbouwen en onderhouden van contacten met andere scholen, het stadsdeel en de wijk.

De leraren constateren dat de school naar buiten toe veel (meer dan vroeger) activiteiten onderneemt om de openheid te bevorderen, om kennis te nemen van andermans gebruiken, om bijvoorbeeld de contacten met de scholen in de wijk te bevorderen en daarmee in gesprek te gaan.

Vertegenwoordiging in overlegorganen

Het bestuur van de school is vertegenwoordigd in diverse lokale en landelijke (Islamitische) overlegorganen. De school participeert actief in het Gemeentelijk Onderwijs Achterstandenbeleid (GOA), Weer Samen Naar School (WSNS), het lokale Netwerk 4-12 jarigen, enzovoorts.

Contacten met andere scholen

Ondanks de inspanningen van de school verlopen de informele contacten met andere basisscholen stroef. Ook hebben weinig andere basisscholen uit de buurt gereageerd op de uitnodiging voor het bezoeken van de open dag. Dit wordt door schoolleiding en bestuur betreurd. Ook de contacten met andere scholen op het vlak van gezamenlijke activiteiten (bijv. sporttoernooien) zijn gering.

Overigens merkt de commissie op dat het hebben van weinig onderlinge informele contacten met andere basisscholen zeker niet uniek is voor de basisschool As-Siddieq. In Amsterdam zijn veel basisscholen op zichzelf gericht.

Betrokkenheid van ouders

De betrokkenheid van ouders is relatief hoog, getuige de hoge opkomst bij ouderavonden. Van actieve participatie in het schoolbeleid is minder sprake. De meeste ouders verwachten van de school dat zij hun kinderen goed voorbereidt op het functioneren in de Nederlandse samenleving en naar Islamitische regels opvoedt. De ouders gaan er vanuit dat de school expliciet aandacht besteedt aan het integratieproces. De redenen voor de meeste ouders om te kiezen voor de basisschool As-Siddieq zijn goed onderwijs en de ontwikkeling tot goede moslims. Ouders die zelf in Nederland opgegroeid zijn tonen over het algemeen meer belangstelling voor de school. Ze zijn bezorgd over de recente ontwikkelingen rondom de school. Zij gaan ook bewuster om met het integratievraagstuk. De school tracht de ouderparticipatie te bevorderen door onder andere het meegeven van huiswerk, boeken en fotokopieën aan leerlingen om thuis te laten zien of mee te oefenen.

Contacten met moslimorganisaties

Naast de contacten met de basisscholen in de wijk en scholen voor voortgezet onderwijs, onderhoudt het bestuur contacten met andere Islamitische basisscholen en organisaties. Het bestuur heeft ook contacten met moskeeën in de omgeving. In het weekeinde wordt de school verhuurd aan een onderdeel van de El Tawheedmoskee, die lessen verzorgd volgens Arabische methode. Dit houdt in dat de leerlingen Arabisch en Koranonderwijs krijgen en een Arabisch diploma behalen. Deze school staat los van de basisschool As-Siddieq en geeft les aan leerlingen van verschillende basisscholen.

De basisschool As-Siddieq is een actief lid van de ISBO, de landelijke Islamitische Scholen Besturen Organisatie.

Verwevenheid met het moskeebestuur van stichting El Tawheed

Twee bestuursleden van de school zijn tevens bestuurslid van stichting El Tawheed, waaronder ook de El Tawheedmoskee valt. Het bestuur ziet geen gevaar tot belangenverstrengeling of ongewenste invloed vanuit El Tawheed op het functioneren

van de school, immers de bestuursleden nemen in beide besturen plaats op persoonlijke titel. Het schoolbestuur beschouwt het bestuurslidmaatschap van de stichting als een uiting van maatschappelijke betrokkenheid. Wel onderkent zij het gevaar dat de school vereenzelvigd kan worden met uitspraken die in de moskee gedaan kunnen worden.

5. CONCLUSIES

Uit de onderzoeksbevindingen trekt de onderzoekscommissie de volgende conclusies:

Basisschool As-Siddieq vormt geen belemmering voor de integratie van haar leerlingen in de veelkleurige Amsterdamse samenleving, in de zin dat zij zich in haar keuze voor lesmateriaal of de inhoud van de lessen afzet tegen andersgelovigen of andersdenkenden. Van een antiwesterse houding of verzet tegen de beginselen van de democratische rechtsstaat, is de commissie niets gebleken. De school verbiedt in haar schoolgids en reglementen nadrukkelijk discriminatie en racisme en draagt in haar handelen waarden als respect, tolerantie en gelijkwaardigheid uit. Naar het oordeel van de commissie zet de school zich niet af tegen andere opvattingen dan die van het eigen geloof. De school besteedt veel aandacht aan het bijbrengen van het besef dat je alleen gerespecteerd kunt worden als je zelf ook anderen respecteert. Door haar neutrale houding heeft de school mogelijk een ‘temperende’ werking op extremere opvattingen ten aanzien van andersgelovigen of andersdenkenden, die kinderen van huis uit mee zouden kunnen krijgen.

De commissie heeft in de school geen integratiebelemmerende factoren aangetroffen. Zij ziet wat dit betreft wel twee aandachtspunten. Ten eerste is voor veel niet-Islamitische leraren niet duidelijk hoe zij bij het lesgeven dienen om te gaan met de Islamitische identiteit. Dit dient naar het oordeel van de commissie verbeterd te worden, aangezien deze onzekerheid de communicatie en samenwerking in het lerarenteam - en daarmee de kwaliteit van het onderwijs - niet ten goede komen. Ten tweede kan de school haar toegankelijkheid vergroten door de Arabische kaligrafieën van Nederlandse vertalingen te voorzien, zodat deze ook voor niet Arabisch sprekenden (zowel leerlingen, leraren, ouders als bezoekers) begrijpelijk zijn.

Daarnaast stelt de commissie vast dat het godsdienstonderwijs onvoldoende eenduidig gestructureerd is en daardoor (ook door de school zelf) moeilijk beoordeeld kan worden. Er is geen schoolbeleid voor het godsdienstonderwijs, waardoor de opzet en inhoud ervan grotendeels afhankelijk zijn van de persoonlijke invulling van de verschillende godsdienstleraren. Aangezien de ontwikkeling van de eigen identiteit

vooral wordt gerelateerd aan de godsdienstlessen, krijgen deze een belangrijke en gewichtige status, zonder dat zij goed zijn ingebed in het verdere schoolbeleid. De meer traditionele wijze van klassikaal-frontale kennisoverdracht van het godsdienstonderwijs van de meerderheid van de godsdienstleraren, sluit weinig aan op de lesmethoden voor de overige vakken in de school. Bovendien is de communicatie en afstemming tussen groepsleraren en godsdienst- en OALT-leraren beperkt. In dit kader verheugt het de commissie dat de landelijke koepelorganisatie van Islamitische scholen ISBO - waarvan de basisschool As-Siddieq een actief lid is - momenteel bezig is om in samenwerking met het ministerie van Onderwijs een godsdienstmethode te ontwikkelen voor Islamitische en alle overige basisscholen.

De commissie acht de expliciete bijdrage van de school aan de verdere integratie van haar leerlingen in de Nederlandse samenleving voor verbetering vatbaar. Dit geldt eveneens voor de expliciete kennisoverdracht over andere gebruiken en gewoonten en andere normen- en waardenstelsels. De commissie stelt tegelijkertijd vast dat het bestuur, het schoolteam, de leerlingen en de ouders zich zeer bewust zijn van het feit dat integratie in de Nederlandse samenleving van groot belang is. Zij constateert dat de school vanuit de opvatting dat 'elk mens uniek is en te respecteren' aandacht heeft en respect toont voor de normen, waarden en opvattingen van andere mensen. Tevens stelt de school zich meer en meer open voor anderen. De commissie constateert ten aanzien van dit punt een impliciete vanzelfsprekendheid bij alle betrokkenen in de school. Deze vanzelfsprekendheid verklaart wellicht het feit dat het schoolteam in het leerstofaanbod en in de schooldocumenten geen extra aandacht besteedt aan integratiebevordering. Het schoolteam werkt met algemeen geldende methoden, waarin geen specifieke aandacht besteed wordt aan het integratievraagstuk. De commissie stelt dan ook vast dat integratiebevordering veel meer mondeling, vanuit een basishouding plaatsvindt, dan dat het expliciet is terug te vinden in het schriftelijke materiaal. Dit is te weinig zichtbaar aanwezig.

De commissie constateert verder dat de school zich steeds meer openstelt voor de buitenwereld. Uit het schoolplan blijkt dat het schoolteam voor de externe communicatie gerichte aandacht heeft. Specifieke beleidsvoornemens zijn in het schoolplan echter niet vermeld. Bestuur, schoolleiding en ook de leraren zijn zich ervan bewust dat een (negatieve) beeldvorming alleen doorbroken kan worden door

mensen in de school uit te nodigen en in gesprek te gaan met anderen. Of deze activiteiten het gewenste effect hebben is nog niet vast te stellen. Daarbij merkt de commissie op dat de school wat dit betreft ook afhankelijk is van de receptie door de omgeving. Helaas constateert de commissie dat de basisschool As-Siddieq in een aantal gevallen geconfronteerd wordt met een passieve opstelling van de lokale overheid. Bijvoorbeeld daar waar het gaat om het faciliteren van het gescheiden schoolzwemmen en om het serieus nemen van de gevoelens van onveiligheid bij de school. Deze voorbeelden geven naar het oordeel van de commissie aan dat gemeente en stadsdeel onvoldoende belang hechten aan het ondersteunen van het integratieproces van de leerlingen van de basisschool As-Siddieq in de Amsterdamse samenleving.

De commissie had niet als opdracht om onderzoek te doen naar de geschiktheid en achtergronden van de bestuursleden. Op dit punt wil zij echter vermelden dat haar niets is gebleken van een verwevenheid in de dagelijkse gang van zaken tussen de school en de stichting El Tawheed, ondanks ‘dubbelfuncties’ bij bestuursleden van schoolbestuur en het bestuur van deze stichting. Lidmaatschap van zowel school- als stichtingsbestuur vindt plaats op persoonlijke titel; dit betekent dus dat bestuursleden van de school niet namens stichting El Tawheed zitting hebben in het schoolbestuur en omgekeerd.

De commissie constateert echter dat het bestuur van El Tawheed met veel kritiek wordt geconfronteerd. Los van de vraag of deze kritiek terecht is, is onmiskenbaar vast te stellen dat de effecten van deze kritiek op het imago van de school negatief zijn.

De commissie stelt ten aanzien van de bovenstaande punten vast dat de school ‘gevoeligheden’ (zoals een grote inmenging van het schoolbestuur in het management van de school, de ongestuctureerdheid van de godsdienstlessen en de contacten met moskeeën) onderkent in het kader van de integratiebevordering. De school is zich ervan bewust dat deze zaken de beeldvorming over de school negatief kunnen beïnvloeden.

Samenvattend komt de commissie tot het volgende oordeel: de Islamitische basisschool As-Siddieq is een bijzondere basisschool die met inachtneming van de

eigen identiteit niet integratiebelemmerend werkt. De intenties van het schoolbestuur en de schoolleiding om haar leerlingen goed voor te bereiden op hun latere functioneren in de samenleving zijn oprecht en welwillend, doch de expliciete bijdrage wat betreft de verdere integratie in de samenleving kan verbeterd worden.

6. AANBEVELINGEN

De commissie had primair de opdracht om onderzoek te doen naar integratiebevorderende en integratiebelemmerende factoren op de basisschool As-Siddieq. Naast de gepresenteerde bevindingen en de daaraan verbonden conclusies, wil de commissie ook enkele aanbevelingen doen. De aanbevelingen betreffen leerpunten voor de school, maar ook voor de gemeente en de Onderwijsinspectie.

6.1 Ten aanzien van de school

De commissie acht het raadzaam om de bestuurlijke relaties met de moskee El Tawheed te heroverwegen. Hoe onterecht de kritiek op deze moskee ook zou mogen zijn, in de buitenwereld wordt de school namelijk nogal eens vereenzelvigd met de moskee. De reputatie van de school is te kwetsbaar voor eventueel in de samenleving negatief beoordeelde uitlatingen en gedragingen van geestelijk leiders en bestuursleden van de moskee. In dit kader stelt de commissie ook vast dat een striktere scheiding tussen het bestuur en het management van de school wenselijk is.

De persoonsafhankelijke invulling van het godsdienstonderwijs dient opgeheven te worden door het te standaardiseren. Dit houdt in dat schoolbestuur en schoolleiding een lesprogramma en leerdoelen voor het godsdienstonderwijs dienen vast te stellen, op basis waarvan alle godsdienstleraren werken. Dit bevordert de transparantie en samenhang van het godsdienstonderwijs en het bewerkstelligt een betere inhoudelijke en didactische aansluiting op het overige onderwijs in de school. In dit kader kan de school wellicht gebruik maken van de godsdienstmethode die door de landelijke koepelorganisatie van Islamitische scholen ISBO momenteel in samenwerking met het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen wordt ontwikkeld.

De commissie is voorts van mening dat het schoolteam en het bestuur haar visie over de eigen identiteit in moet bedden in het reguliere lesprogramma en het schoolbeleid waardoor voor de (niet-Islamitische) leraren duidelijkheid ontstaat welke zaken wel en welke zaken niet passen bij of in strijd zijn met die identiteit. De school dient

vervolgens een gedegen introductieprogramma op te stellen hetgeen nieuwe leraren - en dan met name de niet-Islamitische - ondersteunt in het ingroeien in de school.

Ten slotte raadt de commissie de school aan de contacten met andere scholen verder uit te bouwen. Door deelname van bestuurders en leraren aan lokale onderwijsoverleggen en het meedoen van leerlingen aan buitenschoolse activiteiten (daar waar de ontmoeting plaatsvindt met andere scholen) plaatst de school zich nadrukkelijk in de Amsterdamse samenleving, kunnen ervaringen met andere scholen uitgewisseld worden en kunnen onwetendheid en vooroordelen weggenomen worden. Een noodzakelijke voorwaarde hiertoe is, zoals eerder aangegeven, dat de (Amsterdamse) samenleving - waaronder andere scholen en overlegorganen - zich ook openstelt voor en kennis wil nemen van de basisschool As-Siddieq.

6.2 **Ten aanzien van de lokale overheid (centrale stad en stadsdeel)**

De commissie acht een belangrijke rol weggelegd voor het gemeentebestuur wat betreft de acceptatie en daarmee de verdere ontwikkeling van het Islamitisch onderwijs. Mocht een school de openbare orde en veiligheid in gevaar brengen dan is krachtig overheidsoptreden op zijn plaats. Ook Islamitische scholen mogen echter steun en bescherming van de gemeente verwachten als zij onterecht in een kwaad daglicht worden gesteld of zich onveilig voelen. Juist in het huidige maatschappelijke klimaat waarin 'het zeggen waar het op staat' polarisatie en defensief gedrag oproept, heeft het stadsbestuur een bijzondere taak om te bemiddelen, terughoudend te zijn in haar eigen uitlatingen en eventuele hetzes tegen te gaan. Het stadsdeelbestuur doet er ook goed aan de formele contacten tussen de verschillende scholen te stimuleren en zonodig te faciliteren en ook de meer informele contacten, zoals sporttoernooien, te bevorderen door deze bijvoorbeeld te subsidiëren.

Voorts acht de commissie het van het grootste belang dat de kinderen van de basisschool As-Siddieq leren zwemmen. In een waterrijke stad als Amsterdam is dat geen overbodige luxe. Zij verzoekt de lokale overheid om in nauwe samenwerking met de school te bezien hoe de school weer zo snel mogelijk het gescheiden schoolzwemmen op het reguliere lesprogramma kan zetten.

6.3 **Ten aanzien van Onderwijsinspectie en het ministerie van het Onderwijs**

Het onderzoek naar integratiebevorderende en -belemmerende factoren in het onderwijs is van groot belang voor de verdere ontwikkeling van een samenleving die etnisch, religieus en cultureel divers is samengesteld. Kinderen hebben immers de toekomst en zij bepalen dus de kwaliteit van samenleven in de toekomst. Scholen dienen op de eerste plaats getoetst te worden op de kwaliteit van hun leerprestaties en het onderwijsleerproces. Van scholen mag echter ook verwacht worden dat zij hun leerlingen voorbereiden op het samenleven met anderen. Momenteel ligt de aandacht voor integratie zeer eenzijdig bij Islamitische scholen. In een stad waar de toekomstige bevolkingssamenstelling steeds diverser wordt, mag echter ook van andere - bijzondere en openbare - scholen verwacht worden dat zij voldoende aandacht besteden aan het voorbereiden van leerlingen op het functioneren in een multiculturele en -religieuze samenleving. De commissie acht het derhalve wenselijk dat de Onderwijsinspectie haar onderzoek naar sociale cohesie niet alleen uitvoert op Islamitische, maar op alle basisscholen.

Tot slot wil de commissie pleiten voor meer aandacht voor integratievraagstukken in de gangbare Nederlandse lesmethoden.

BIJLAGE: ONDERZOEKSFORMAT

TOETSINGSKADER INTEGRATIEBEVORDERING EN -BELEMMERING

Datum :

Gesprekspartners :

Functie :

Commissieleden :

<i>Onderwerp</i> <i>Waarneembare kenmerken</i>	<i>Gebruikte/relevante</i> <i>(schriftelijke) bron</i>	<i>Bevindingen</i>
1. Leerstofaanbod		
- Beschikking over leermiddelen die kennis overdragen over de Nederlandse samenleving (incl. emancipatie), cultuur (gewoonten en gebruiken) en normen en waarden		
- Afstemming op multiculturele samenleving (met verschillende culturen, etniciteiten, mannen en vrouwen, omgangsvormen en religies)		
- Wijze van gebruik van leermiddelen door		

leraren (behandeling in de les, toelichtingen daarop etc.)		
- Aandacht voor taalonderwijs in passieve en actieve vorm (klassikale en interactieve lesvormen, luisteren en zelf oefenen)		
2. Lesprogramma		
- Verhouding tussen onderwijs in eigen taal en in het Nederlands (op papier en in praktijk)		
- Aantal uren godsdienstonderwijs ten opzicht van lesuren die de kerndoelen afdekken (op papier en in praktijk)		
- Expliciete aandacht voor het thema integratie (bijv. ter voorbereiding op doorstroom naar voortgezet onderwijs)		
3. Ontwikkeling eigen identiteit		
- Gedrags- omgangsregels (bijv. scheiding jongens en meisjes, ook wijze van totstandkoming ervan en op grond waarvan)		
- Aandacht voor islamitische cultuur en geschiedenis (met name in relatie tot de westerse samenleving)		

- Ervaren vrijheid om eigen identiteit te ontwikkelen, zonder inmenging vanuit verschillende overheden en overheidsinstanties		
- Herkenbaarheid islamitische identiteit in aankleding gebouw en communicatie-uitingen		
4. Kennis en respect voor anderen		
- Gedragsvoorschriften die gesteld worden aan docenten (ook wijze van totstandkoming en waarop deze gebaseerd zijn)		
- Ruimte voor verschillen van opvattingen over de islam binnen de school		
- Kennis van en respect voor andere geestelijke stromingen		
- Kennis van en respect voor andere dan traditionele maatschappelijke verhoudingen (emancipatie, man/vrouw-verhoudingen, liefdes- en seksuele relaties tussen gelijke seksen etc.)		
- Aandacht voor Nederlandse cultuur en geschiedenis		

- Kennis en acceptatie van Nederlandse staatsbestel (democratie) en fundamentele grondrechten		
- Minachtende en/of haatdragende uitlatingen t.a.v. anders- of niet-gelovigen (specifiek antisemitisme)		
- Minachtende en/of haatdragende uitlatingen t.a.v. de westerse samenleving		
- Verheerlijking van gewelddadige acties of personen uit naam van het geloof		
5. Opstellen voor buitenwereld		
- Ruimte voor aannahme van kinderen met verschillende etnische, culturele en religieuze achtergronden (aannahmebeleid en –regels)		
- Ruimte voor niet-islamitische leerkrachten		
- Kennis van de Nederlandse taal, cultuur en (onderwijs)wetgeving bij bestuursleden en schoolleiding		
- Opzet open dagen		

- Communicatie (naar ouders) over de positie van islamitische school in de multiculturele samenleving		
- Communicatie (brochures, website, lezingen etc.) over doelstellingen en werkwijze school		
- Participatie in en betrokkenheid bij stedelijke netwerken		
- Organisatie van en deelname aan activiteiten met andere scholen		

Overige zaken die opvielen in het gesprek:

Algemene indruk: